

En skoldag på 1840-talet

Något schema från folkskolans tidigare år tycks inte finnas kvar. Med hjälp av andra uppgifter kan man dock sammanställa ett sannolikt schema för en normal skoldag:

0900	upprop och kontroll, bön och psalmsång
0915	förhör av hemläxa
1000	innanläsning
1100	skrivövning
1145	förklaring av katekesen (analys)
1200	middagsrast
1400	räkning
1445	läsning
1645	bön och psalmsång
1700	skolan slutar

Före de andra barnen kom ordningsmannen. Han eller hon skulle bära in ved till lärarens kök. Skolsalen uppvärmdes av en sättugn av gjutjärn, som eldades från kökets öppna spis. Han eller hon skulle också sopa golvet, dammtorka bänkarna och jämna sanden i sandbänken.

Klockan 9 började skolan, då ringde läraren i skolklockan och barnen ställde upp på två led, innanför dörren om det var vinter och utanför huset om det var sommar. Läraren kontrollerade att eleverna var rena och inte hade löss, s.k. snygghetsmönstring. Därefter kommenderade han dem att tyst gå till bänkarna, var och en till sin bestämda plats. Sedan skedde upprop. Efter bönen "Fader vår" sjöng de psalmen "Din klara sol går åter upp", kanske ackompanjerade av läraren på psalmodikon. Sedan fick barnen på kommando sätta sig ner i bänkarna.

Det var dags för förhör av katekesläxan. Om eleverna var för många, fick monitörer hjälpa till. Den som inte kunde sin läxa eller stakade sig fick sitta inne på middagsrasten och läsa, sitta kvar efter skolans slut eller fick omläxa till nästa dag. I värsta fall fick de även stryk. Efter läxförhöret följde en timmas övning i innanläsning, som leddes av monitören i cirklarna utmed väggarna. Man övade och repeterade alfabetet med de barn som fortfarande var osäkra och bokstaverade enligt tabellerna, t.ex. s-k-o säger sko, m-a säger ma, k-a säger ka, r-e säger re, säger skomakare. Övriga barn fick läsa böcker och då i första hand katekes, biblisk historia, bibel och psalmbok. Men man använde också "Läsning för folket" med dess varierande innehåll.

Nästa lektion blev det skrivövning. Då användes sandbänken där de minsta eleverna först med pekfingeret och sedan med träpinne fick öva att använda skrivstil efter förebild, t.ex. alfabetet, som läraren skrivit på svarta tavlan. Sanden jämnades med en handtagsförsedd bräda, där två räfflor linjerade. De äldre eleverna fick skriva på skiffertavlor (griffeltavlor) med griffel. Till sist övergick man till gåspenna, som doppades i bläck och man skrev på papper. Efter lite övning kunde man skriva berättelser efter föreskrift. Det kunde bli många problem när man skulle vässa gåspennan. Vid de två sista momenten satt eleverna i bänkarna. I grupper med många elever fick monitörer ha hand om skrivövningen, men läraren övervakade allt och ingrep vid behov. Under sista kvarten av förmiddagen förklarade läraren sådana texter ur katekesen som man läst under läsövningen. Han måste noga tillse att eleverna begrep ordens betydelse och vad de läste.

Mellan kl. 12 och 14 var det middagsrast. Under den tiden åt barnen av sin medhavda mat, som brukade bestå av smörgås och något att dricka. Resten av tiden lekte de. Klockan 14 ringde läraren i klockan och eleverna ställde upp precis som på morgonen. På lärarens kommando marscherade de till sina bänkar. Nytt kommando: Sitt ner!

Räkning stod på schemat. Det fanns tabeller med bara siffror, olika tabeller för de fyra räknesätten och multiplikationstabeller. Var elevantalet stort hade monitörerna undervisning i räknecirklarna. De mera försigkomna eleverna räknade på griffeltavlor efter tabeller. Vid huvudräkning kunde de få använda kulram. Eleverna fick också öva sig att skriva vackra siffror. Läraren övervakade och undervisade där det behövdes.

Nästa lektion stod skrivning på schemat och man arbetade på samma sätt som vid förmiddagens lektion.

Sedan följde innanläsning på samma sätt som under förmiddagen. Monitörerna övade sina grupper vid cirklarna med alfabetet och bokstavering. De elever som skulle läsa böcker, kunde förutom katekes, biblisk historia och nya testamentet även läsa geografi, historia och naturlära, bl. a. ur "Läsning för Folket". Dessa ämnen omfattades inte av växelundervisningen utan läraren undervisade och förklarade texterna. Eleverna fick sedan läxor i det som lästs under dagen.

Dagen avslutades med välsignelsen "Herren välsigne oss och bevara oss" och man sjöng "Så går en dag än från vår tid". Klockan 17 fick barnen gå hem.

Källa: Artikel av Brita Thomasson i *Halland 2001* (Länsmuseet Halmstads årsbok)